

Харкевич О. О. – здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ

ЗАХИСНИЙ МЕХАНІЗМ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВІД ВИКРИТТЯ ЇХ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Із захисною функцією організованих злочинних груп пов'язана тривалість їх існування. А. Ф. Зелінський зауважує, організованість передбачає спільність цілей і тривалу взаємодію співучасників, що забезпечується стійкістю групи, її ієрархічною та функціональною структурами [1, с. 201].

На думку Б. В. Щура, існування особливостей протидії розслідуванню з боку організованої злочинної групи (ОЗГ) полягає в: наявності спеціальних захисних механізмів існування ОЗГ; застосуванні різноманітних видів та форм протидії розслідуванню; застосуванні специфічної протидії розслідуванню (наприклад, погроз та фізичного впливу на учасників кримінального процесу).

Швидке спрацьовування захисних засобів властиве ОЗГ, які мають корумповані зв'язки у владних або правоохоронних органах та свої ланки безпеки за затримання їх членів (різні форми тиску на слідчого з боку впливових осіб і навіть ЗМІ, погрози фізичної розправи з ним або його близькими; підключення до розслідування декількох адвокатів; випереджальні дії злочинців тощо). Це також є типовою ознакою, за якою в кожному конкретному випадку можна діагностувати діяльність організованої групи або злочинного співтовариства.

У структурі організованої злочинної групи передбачена наявність спеціальних осіб (групи осіб, блоки), які виконують функцію захисту від викриття (особи, які забезпечують дотримання дисципліни, здійснюють переслідування осіб, які мають намір припинити злочинну діяльність, підтримують зв'язки з корумпованими представниками владних структур тощо). М. П. Яблоков зазначає, що закономірною є наявність в організованій злочинній структурі спеціальної системи

забезпечення безпеки злочинної групи загалом, окремих її частин, ланок і членів. Ця система охоплює використання корумпованих зв'язків. Захищеність ОЗГ можна пояснити тим, що часто ланка виконавців ізольована від керівної ланки і знає керівників лише своєї виконавчої або середньої ланки [2, с. 56].

У разі, коли лідер ОЗГ залишається на волі, групи відновлюються досить швидко і продовжують здійснювати свою злочинну діяльність.

Захисний механізм в організованій злочинній діяльності закладається з моменту формування самої організованої групи. Однією з головних закономірностей кримінальної діяльності кожної ОЗГ є суворі конспіративність процесу її кримінального функціонування. Від збереження в таємниці злочинної діяльності залежить тривалість життєдіяльності злочинної групи. Ця закономірність значною мірою визначається високою організованістю злочинного формування.

Існує певне співвідношення захисного механізму організованої злочинної діяльності та протидії розслідуванню. Захисний механізм є потенційною можливістю реагування на дії з боку правоохоронних органів. Причому таке реагування може бути різним залежно від сили дії оперативно-розшукових або слідчих органів. Протидія розслідуванню – це реальне спрацьовування захисних механізмів.

Форми протидії розслідуванню обирають залежно від обставин. Це пов'язано з кримінальною ситуацією, що склалася, видом злочинної діяльності, встановленням або невстановленням правоохоронними органами конкретних обставин злочинної події, узяттям певних осіб під варту тощо. В. І. Куликов зазначає, що активна протидія слідству є закономірністю ОЗД, що виявляється в різноманітних прийомах і методах заінтересованого втручання в хід слідства з боку різних осіб. Ця закономірність спрацьовує лише після виявлення правоохоронними органами якого-небудь епізоду ОЗД або ланки ОЗГ у процесі оперативно-розшукових заходів, у ході досудового слідства, що почалося. До результатів зазначених закономірностей, які проявилися в розслідуваних кримінальних справах, можна зарахувати: а) зниження активності ОЗГ під час слідства або на період з'ясування ступеня поінформованості

правоохоронних органів про ОЗД; б) включення «сконструйованих» раніше механізмів протидії досудовому слідству; в) введення в дію грошових фондів та корумпованих зв'язків з відповідними посадовими особами, депутатами, громадськими діячами для організації опору правоохоронній системі [3, с. 69].

В криміналістичних джерелах до потужних засобів протидії, які організовані злочинні формування застосовують в разі реальної загрози повного їхнього викриття, зараховують «включення» до процесу протидії слідству заздалегідь створених корумпованих зв'язків в органах влади, ЗМІ, правоохоронних органах. Їх суб'єкти націлюються на «розвал» або припинення кримінальної справи, виправдання підозрюваного, а також на дискредитацію осіб, яку ведуть розслідування, або їх усунення від подальшого розслідування будь-якими можливими способами (переведення на більш високу, але позбавлену реальних владних повноважень посаду або ж звільнення з правоохоронних органів); маніпулювання свідками та потерпілими (їх показаннями), що реалізується через їх підкуп або шляхом з погроз учинення вбивств, знищення майна тощо; «затягування» кримінальної справи, багаторазові припинення її розслідування, пов'язані з переходом підозрюваного на нелегальне становище.

Список використаних джерел

1. Зелинский А. Ф. Криминальная психология: науч.-практ. изд. / А. Ф. Зелинский. – Киев : Юринком Интер, 1999. – С. 201.
2. Яблоков Н. П. Расследование организованной преступной деятельности : практ. пособие / Н. П. Яблоков. – М. : Юристь, 2002. – С. 56.
3. Куликов В. И. Основы криминалистической теории организованной преступной деятельности. – Ульяновск : Филиал МГУ, 1994. – С. 69.